

פרשה
אליזבט גולדווין

הלקח שלמד אלוהים מהחבול הוא שיש לקבל את בני האדם, לגווניהם, כפי שהם. סיפור מגדל בבל שבא לאחר מכן אמור להנחיל תובנה זו גם לנו

לא שפה אחת, לא דברים אחדים

איור: עופר גץ

עיקרה של פרשת נח הוא המבול – תגובת אלוהים לרעת האדם הממלא את הארץ חמס. אלוהים משמיד לא רק את המין האנושי כי אם גם את כל בעלי החיים היבשתיים. האכזבה של אלוהים מיצירי כפיו שנבראו בצלמו מתבטאת בהשמדה גורפת. אך לאחר המבול - ויאמר ה' אל לבו לא אסף לקלל עוד את האדמה בעבור האדם כי יצר לב האדם רע מנעריו ולא אסף עוד להפוך את כל חי כאשר עשיתי (בראשית ה, כא). על אמירה זו כתב רוד הרטמן כי היא -

הסימן הראשון של תהליך "חינוך עצמי" אלוהי, ששיאו במתן תורה. בניגוד לזעם שמבטא המבול, מתן תורה משקף קבלה אלוהית של בני האדם, על פגמיהם ועל חולשותיהם (עשה ליבך חררי חרדים, עמ' 49).

יש כאן עיקרון חינוכי ודוגמה אישית של אלוהים לנו כהורים ומחנכים: אל לנו לצפות מילדינו וחניכינו להיות כמונו או אפילו לממש דגם מוכן מראש. עלינו לקבל כל ילד וכל אדם עם ייחודיותו, כישורנותו אך גם פגמיו וחסרונותיו, ולנסות לכוונן לנצל את חזקותיו ולהתמודד עם חולשותיו. המבול מראה לנו עד כמה טבעי לרצות לראות את ילדינו או חניכינו מממשים ציפיות ורצונות שלנו, וברבזמן הוא מזכיר לנו עד כמה גישה זו מסוכנת והרסנית. רעיון זה מודגש ביתר שאת בסיפור הקצר של מגדל בבל, המופיע בסוף הפרשה. הסיפור פותח בתיאור הנראה אידיאלי: "ויהי כל הארץ שפה אחת ודבָרִים אֶחָדִים" (שם יא, א). מתוארת הסכמה מלאה של כל האנושות: "הבה נבנה לנו עיר ומגדל וראשו בשמים ונעשה לנו שם פן נפוצ על פני כל הארץ" (שם ד), והחלטה זו נראית כיוזמה יפה וטובה. אלא שלא כך סובר הבורא, המבלבל את שפתם ומפזר אותם על פני כל הארץ. מה פשעם של אנשים אלה שנראו כה מאוחדים? מדוע החליט ה' לגרום להם לא להבין אלה את אלה ולפורם?

ישעיהו ליבוביץ' מציע תשובה:

עיר ומגדל כסמל לריכוז האנושות כולה מסביב לדבר אחד – שלא יהיו חילוקי דעות ולא יהיה מאבק על תפיסות שונות ועל ערכים שונים (הערות לפרשות השבוע, עמ' 15).

במילים אחרות: חטאו של דור המבול היה חטא הטוטליטריזם. אין חברה אנושית שבה לכולם "שפה אחת ודברים אחדים". אם כך זה נראה, הדבר חייב להיות תוצאה של דיכוי של השונה והמאתגר. בכל חברה יש ריבוי ושוני, גם אם זו חברה קטנה. הפנטזיה המאחדת היא אלימה

ולהעשרה ולא איום. המשאלה להפוך את האחר לדומה לנו יותר היא אלימה בהכרח.

האם בחברה הפוסטמודרנית שלנו עדין אורבת לנו סכנת הטוטליטריזם שנדמה שעברה מן העולם עם התמוטטות הגוש הקומוניסטי? נראה לי שכן, וזאת למרות שמנגנוני הטוטליטריזם הכלכלי של תאגידי הענק סמויים הרבה יותר והאלימות שלהם מתוחכמת יותר מן הטוטליטריזם הבוטה של הנאציזם והקומוניזם במאה העשרים. אנו מכפילים עצמנו לאחידות צרכנית מרצוננו החופשי, נכנעים לתנאי עבודה שהולכים ומרעים ולא רואים את האלימות המופעלת כנגד ייחודנו. ייתכן שכיום גדולה מאי פעם הסכנה ששוב נמצא עצמנו כאנושות הצורכת בשפה אחת דברים אחדים ומותגים זהים; עובדים כולנו לאלוהי הצרכנות. כיצד עלינו לשמר את ייחודיותנו בתוך העולם הזה?

השאלה הזו מחזירה אותנו לתחילת הפרשה ולהבנה שכל אדם בייחודיותו דורש התייחסות מקבלת ומצמיחה. וכמו כל אדם, כך כל קבוצה המגדירה עצמה שונה בחברה. זהו עיקרון חינוכי אך גם עיקרון מוסרי וחברתי ממדרגה ראשונה. אלה הם לקחיה של פרשת נח. □

בהכרח. זו אינה יכולה להיות מציאות ראויה. בני אדם שונים זה מזה ולכן גם השקפות עולמם וערכיהם מגוונים.

הטוטליטריות של תאגידי הענק

אנו חווים זאת בעוצמה רבה בחברה הישראלית, שבה יש כל כך הרבה קבוצות הנאבקות אלה עם אלה בכל תחום: שמאלנים וימנים; חרדים, ציונים-דתיים וחילונים; מזרחיים ואשכנזים; אורתודוקסים, מסורתיים ורפורמים. כולם נאבקים אלה באלה על שליטה והובלה של הציבור. בתחום הכלכלי-חברתי – עניים ומוחלשים נאבקים בבעלי הון ומעסיקים פוגעניים; נשים נאבקות על שוויון זכויותיהן; מיעוטים לא-יהודים על זכויותיהם; ועוד לא הזכרנו את העולים בעליות השונות שטרם נקלטו, את מהגרי העבודה והפליטים מארצות אפריקה. כל כך הרבה שונות וקונפליקטים מאתגרים אותנו עד שלפעמים נדמה שמציאות של "שפה אחת ודברים אחדים" הייתה פוטרת אותנו מן ההתמודדויות הרבות הללו. סיפור מגדל בבל מזכיר לנו שלמרות הקושי הגדול שבמפגש עם כל השונים והאחרים שלנו, אין דרך טובה יותר מאשר להיפגש, להיווכח בשוני ולמצוא פשרות שאפשר לחיות איתן. האחרות היא אתגר וסיכוי לצמיחה